

Ks. Carlos Encina Commentz¹

Kiedy i w jaki sposób odwoływać się do Penitencjarii Apostolskiej²

Prezentacja³

Z radością prezentuję publikację zatytułowaną: «Kiedy i jak odwoływać się do Penitencjarii Apostolskiej» autorstwa ks. Carlosa Enciny Commentza, urzędnika tejże Penitencjarii.

Pomimo swej długiej historii Trybunał Penitencjarii Apostolskiej jest instytucją słabo znaną i to nawet w samym środowisku kościelnym. W przeważającej mierze natura jego działalności skupiona jest wokół sakramentu pokuty i pewnych szczególnych przypadków «forum wewnętrznego».

Broszurka, którą dziś prezentujemy, wypełnia swoistą lukę, z którą do tej pory spotykali się ci, którzy interesują się działalnością Stolicy Apostolskiej. Jest zatem zrozumiałym, jak użyteczną może być ta publikacja.

Warto także podkreślić, że autor prezentuje tę Dykasterię językiem prostego dialogu, językiem dla wszystkich zrozumiałym. Podstawową funkcją Trybunału jest być narzędziem miłosierdzia Bożego w odniesieniu do przypadków sumienia, które z racji ich ciężkości są zarezerwowane Stolicy Apostolskiej.

Jest jasnym, że praca Penitencjarii Apostolskiej – praca cicha i niezmiernie dyskretna – ma na celu pomoc duszom zranionym przez grzech, a równocześnie decydującym się na zmianę drogi życia, w osiągnięciu przebaczenia Boga i Jego miłosierdzia, czyli *de facto* przywrócenia im nowego życia pełnego ufności i nadziei.

Życzymy tym stronicom jak najszerszego ich rozpowszechnienia.

*Fortunato kard. Baldelli
Penitencjarz Większy*

Wprowadzenie

Niewielu wiernych świeckich, ale też i niewielu kapłanów w dzisiejszym świecie wie, czym jest Penitencjaria Apostolska, jakie są jej kompetencje, kiedy należy się do niej odnieść i w jaki konkretnie sposób to uczynić. Z tych też racji publikujemy ten krótki tekst, zredagowany w schemacie pytań i odpowiedzi. Czytelnik, który nie jest specjalistą w zakresie prawa kanonicznego, może zatem w prosty i zrozumiały sposób posiadać dostateczną wiedzę dotyczącą Penitencjarii Apostolskiej i jej funkcji. Warto przy tym podkreślić, że jest ona najstarszą spośród dykasterii Kurii Rzymskiej i że podejmuje zadania związane bezpośrednio z *salus animarum*.

Na kim spoczywa odpowiedzialność za tak słabą wiedzę dotyczącą Penitencjarii Apostolskiej i jej funkcji?

---

¹ Autor pochodzi z duchowieństwa diecezji Vaduz. Doktorat z prawa kanonicznego na Pontificia Università della Sacro Cuore. Od 2006 roku urzędnik w Trybunale Penitencjarii Apostolskiej.

² Tytuł oryginału: *Quando e come ricorrere alla Penitenzieria Apostolica*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2010.

³ Broszurka rozpoczyna się krótkim wprowadzeniem ówczesnego Penitencjarza Większego.

Nie jest łatwo udzielić odpowiedzi na to pytanie. Jest wielce prawdopodobnym, że przyczyna może znajdować się w ogólnie słabej znajomości prawa kanonicznego lub w niedostatecznym propagowaniu informacji dotyczących kompetencji poszczególnych dykasterii Kurii Rzymskiej.

W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego wieku prawo kanoniczne nie cieszyło się nazbyt wielkim uznaniem, gdyż panowała we wspomnianych dekadach tendencja, którą nazywano zazwyczaj «antyjurydyzmem». Ten sposób myślenia widział prawo kanoniczne jako coś przeciwnego samej istocie Kościoła. Prawo kanoniczne było pojmowane jako coś przeciwnego z jednej strony «cnocie miłości», a z drugiej strony jako rzecz «mało pastoralną». Kościołowi – zdaniem antyjurydyków – powinna wystarczyć *Ewangelia* i «Prawo Miłości». Prawo zaś jest cechą właściwą dla społeczności świeckich oraz rzeczywistością słabo oddającą rozumienie natury Kościoła.

Uchylając się od deprymacji a nawet całkowitego odrzucenia prawa kanonicznego właściwym jest z pewnością poszukiwanie adekwatnego rozumienia natury prawa w Kościele. Prawo kanoniczne nie jest bowiem jedynie zestawem obowiązujących w Kościele norm pozytywnych, ale czymś znacznie więcej. Bardziej adekwatna definicja prawa kanonicznego mówi o tym, że wskazuje ono na to, «co jest słuszne w Kościele». Innymi słowy, prawo kanoniczne wskazuje na to, czego oczekuje się od wiernych we wspólnocie Kościoła, co powinni oni uznać, by móc to następnie wedle miary słuszności oddać także innym. A zatem istnienie prawa w Kościele umożliwia mu praktykowanie aktów sprawiedliwości. Sprawiedliwość zaś zawiera w sobie ideę oddania każdemu tego, co mu się należy.

Z całą pewnością można stwierdzić, że prawo kanoniczne jest prawem we właściwym tego słowa znaczeniu, a nie tylko czymś «podobnym» do prawa, czy też rozumianym w pewien analogiczny sposób. Prawo kanoniczne jest prawem tak samo, jak jest nim prawo cywilne lub prawo karne. Istnieje co prawda pewna osobliwość prawa kanonicznego; leży ona jednak w tym, co akcydentalne, nie zmieniając jego rzeczywistej natury prawnej.

Penitencjaria Apostolska, jej struktura i kompetencja

1. Czym jest Penitencjaria Apostolska?

Penitencjaria Apostolska jest jednym z trybunałów apostolskich, którego kompetencja skupia się wyłącznie na «*forum internum*», to znaczy na sferze wewnętrznej dotyczącej relacji między Bogiem a grzesznikiem. Wśród jej kompetencji zawiera się udzielanie: «absolucji», «dyspens», «darowań», «uzdrowień» i «łączeń». Penitencjarii Apostolskiej została także powierzona kwestia udzielania odpustów.

2. Jaka jest jej struktura?

Głową Penitencjarii Apostolskiej jest Penitencjarz Większy. Przy podejmowaniu decyzji odnoszących się do przypadków bardziej złożonych towarzyszy mu konsylium prałatów. Wśród prałatów znajduje się regens, który zajmuje się organizowaniem i właściwym funkcjonowaniem pracy dykasterii. On też – w przypadku nieobecności Kardynała Penitencjarza Większego – jest jego zastępcą. Teolog i kanonista są także członkami kolegium prałatów.

Urzednicy tej dykasterii są kapłanami. Pod przewodnictwem regensa uczestniczą oni w codziennych zebraniach, na których omawiane są poszczególne przypadki sumienia. Proponują oni ich szczegółowe rozwiązania, które przedstawiają Kardynałowi Penitencjarzowi Większemu do ostatecznej decyzji, która jest następnie przez niego sygnowana.

3. *Jakie są funkcje Kardynała Penitencjarza Większego?*

W jego osobie skupiają się wszystkie atrybuty tej dykasterii; trudno je wszystkie wyliczyć, mając na względzie szeroką gamę przypadków sumienia, które mogą się pojawić. Można jednak powiedzieć, że Ojciec święty powierza Penitencjarzowi Większemu w pełnym zakresie «forum wewnętrznego» swą «władzę kluczy». W wypełnianiu swoich kompetencji Penitencjarz przed podjęciem konkretnej decyzji ma jedno ograniczenie, jakim jest obowiązek uprzedniej konsultacji ze swoimi współpracownikami.

W jego kompetencji są także nominacje Penitencjarzy Mniejszych, którzy pełnią posługę spowiedników w czterech bazylikach papieskich Rzymu.

Inną funkcją przynależącą do Penitencjarza Większego jest firmowanie oficjalnych dokumentów dykasterii, decyzji i korespondencji o najwyższej randze.

Podczas wakansu Stolicy Apostolskiej Penitencjarz zachowuje swój urząd z racji przysługujących mu zadań, które są bezpośrednio związane z dobrem duchowym dusz. Także podczas trwania konklawe Trybunał ma możliwość dotarcia do niego, aby sporządzić dokumenty o szczególnej pilności.

I. Przesłępstwa będące w kompetencji Penitencjarii Apostolskiej

4. *Jakie przesłępstwa kanoniczne podpadają pod wyłączną kompetencję «forum wewnętrznego» Trybunału Penitencjarii Apostolskiej?*

Istnieje pięć przesłępstw, które są w kompetencji Penitencjarii Apostolskiej:

- znieważenie Świętych Postaci Eucharystycznych (por. kan. 1367 KPK);
- bezpośrednie naruszenie tajemnicy sakramentalnej (por. kan. 1388 § 1 KPK);
- rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu (por. kan. 1378 § 1 KPK);
- użycie fizycznej agresji względem Biskupa Rzymu (por. kan. 1370 §1 KPK)
- konsekracja biskupia bez mandatu papieskiego (por. kan. 1382 KPK).

Wszystkie te przesłępstwa są karane ekskomuniką *latae sententiae* to znaczy, iż poprzez sam fakt popełnienia czynu popada się w karę, z której rozgrzeszenie lub uwolnienie jest zarezerwowane Stolicy Apostolskiej.

5. *Na czym polega przesłępstwo profanacji Świętych Postaci?*

Profanacja Świętych Postaci jest najcięższym przesłępstwem. W bezpośredni sposób obraża się w niej Najwyższe Dobro - Boga, który jest godny miłości ponad wszystko, który jest Stworzycielem i Panem wszystkiego, co istnieje. Przesłępstwo to polega na porzuceniu, zabraniu lub przetrzymywaniu postaci eucharystycznych w celach świętokradczych, przesądnych, nieprzyzwoitych lub też w jakiegokolwiek dobrowolnej czynności ciężko pogardzającej Najświętszym Sakramentem czy to in-

dywidualnie, czy to w obecności innych osób⁴.

6. *Na czym polega bezpośrednio naruszenie tajemnicy sakramentalnej?*

Jest to przestępstwo, które może popełnić jedynie kapłan, który występuje jako spowiednik i może go popełnić także wtedy, gdy nie udzielił penitentowi sakramentalnego rozgrzeszenia. Bezpośrednie pogwałcenie tajemnicy sakramentalnej może nastąpić także w przypadku kłamliwego wyjawienia rzekomo usłyszanego w konfesjonale grzechu. Wszystkie te przypadki muszą być połączone z ujawnieniem tożsamości penitenta wyznającego grzechy. Racja istnienia kary ekskomuniki za to przestępstwo zawiera się w woli ochrony świętości sakramentu pokuty i pojednania, który jest jedynym środkiem, poprzez który wierni w sposób zwyczajny uzyskują przebaczenie z ich grzechów ciężkich.

7. *Na czym polega przestępstwo rozgrzeszenia współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu?*

Przestępstwo rozgrzeszenia współnika może popełnić kapłan, który działając jako spowiednik «udziela absencji» penitentowi z grzechu przeciwko czystości, w którym obydwójce/obydwaj brali udział. W rzeczywistości w tym przypadku spowiednik *nie rozgrzesza penitenta ważne*, poza przypadkiem niebezpieczeństwa śmierci. Dodatkowo spowiednik popełnia także ciężkie przewinienie dotyczące wprowadzenia penitenta w błąd. Błąd ten dotyczy faktu odpuszczenia grzechu penitenta. Kiedy mowa o współniku w grzechu przeciw szóstemu przykazaniu, to spowiednikowi brakuje w tym przypadku należnego mu upoważnienia do rozgrzeszenia tych grzechów. Ten delikatny przypadek zawiera w sobie wszystkie grzechy zewnętrzne popełnione ze współnikiem w materii dotyczącej czystości, także jeśli grzech miał miejsce przed święceniami prezbiteratu. Kościół, ustanawiając tę karę, chroni świętości sakramentu pokuty oraz dąży do tego, by grzesznik mógł się rzeczywiście nawrócić. Jest oczywistym, że aby popełnić to przestępstwo, spowiednik musi zdawać sobie sprawę, że rozgrzesza osobę, z którą wspólnie popełnił grzech przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu. Ponadto, jeśli współnik nie wyznaje na spowiedzi wspólnie popełnionego ze spowiednikiem grzechu przeciwko czystości – gdyż został już z niego uwolniony przez innego spowiednika – w tym przypadku także nie popełnia się przestępstwa.

8. *W jaki sposób powinien postępować spowiednik, jeśli współnik w grzechu prosi o rozgrzeszenie?*

Spowiednik powinien z całą szczerością, ale i stanowczością powiedzieć, że nie może rozgrzeszyć grzechu popełnionego wspólnie, ponieważ taka absencja byłaby nieważna (por. kan. 977 KPK) i co więcej, on sam popełniłby ciężkie przestępstwo.

9. *Co się dzieje, gdy spowiednik nie wie, że istnieje kara ekskomuniki «za rozgrzeszenie» współnika w grzechu przeciwko czystości?*

W tym przypadku ignorancja nie zwalnia spowiednika z zaciągnięcia kary, ponieważ mamy tu do czynienia z ignorancją zawinioną. Wszyscy spowiednicy, którzy

---

⁴ Jeśli tego przestępstwa dopuściłby się duchowny, może być ukarany inną karą z wydaleniem ze stanu duchownego włącznie – por. kan. 1367 KPK (przypis tłumacza).

posiadają upoważnienie do wykonywania posługi w konfesjonale, muszą znać normy prawa kanonicznego, które przynależą do tego sakramentu.

10. Na czym polega fizyczna agresja wobec osoby Biskupa Rzymskiego?

Jest to przestępstwo, które w praktyce występuje bardzo rzadko. Ma się tutaj na uwadze użycie fizycznej przemocy względem osoby Biskupa Rzymu z jednoczesnym zamiarem pozbawienia go życia lub integralności jego zdrowia⁵.

11. Na czym polega konsekracja biskupia bez mandatu papieskiego?

Także to przestępstwo występuje nader rzadko. Zawiera ono w sobie udzielenie wiernemu [lub przyjęcie przez niego]⁶ sakramentu święceń w stopniu episkopatu, bez odpowiedniego zlecenia papieskiego. Przestępstwo to może być popełnione jedynie przez biskupa katolickiego, kiedy dokonuje konsekracji biskupiej bez zlecenia biskupa rzymskiego. [Przestępstwo to popełnia także ten, który tę konsekrację przyjmuje]⁷. Takie święcenia są ważne, ale niegodziwe.

12. Jakim rodzajem kar kanonicznych są karane te przestępstwa?

Wszystkie pięć wspomnianych uprzednio przestępstw jest karanych ekskomuniką *latae sententiae*, która jest rodzajem kary, zaciąganej automatycznie przez sam fakt popełnienia danego czynu. Nie jest konieczne zadeklarowanie tej kary dekretem lub w procesie kanonicznym.

13. Jakie skutki ma dla wiernego kara ekskomuniki?

Wiernemu ekskomunikowanemu zabrania się:

- jakiegokolwiek udziału w posługiwaniu ministerialnym w celebracji świętej Ofiary Eucharystycznej lub w jakichkolwiek innych obrzędach kultu liturgicznego;
- celebrowania sakramentów i sakramentaliów oraz przyjmowania sakramentów;
- piastowania urzędów i posług w Kościele oraz podejmowania aktów władzy rządzenia⁸.

14. Dlaczego Kościół katolicki karze karami kanonicznymi pewne grzechy?

Istnienie kanonicznego prawa karnego jest sposobem ochrony tego, co jest słuszne w Kościele. Kara kanoniczna ma także cele lecznicze, ekspiacyjne i prewencyjne. Z autorytetu samego Kościoła zachowanie praw wiernych ma ogromne znaczenie. Dlatego też Kościół stara się zawsze o ich ochronę, a czyni to poprzez różnego rodzaju

---

⁵ Jeśli tego przestępstwa dopuściłby się duchowny, może być ukarany także inną karą z wydaleniem ze stanu duchownego włącznie - por. kan. 1370 § 1 KPK. „Przymus fizyczny (*vis physica*) to stosowanie siły w stosunku do osoby, zwykle w celu zmuszenia do określonego działania lub powstrzymania się od działania. Użycie przymusu fizycznego może przejawiać się w pozbawieniu wolności, np. przez uwięzienie, porwanie, zatrzymanie, uniemożliwienie podróżowania, albo w znieważaniu czynem zewnętrznym, np. poprzez popchnięcie, uderzenie, podarcie odzieży, obrzucenie kamieniami itp.” – por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według kodeksu Jana Pawła II*, t. IV – *Doczesne dobra Kościoła. Sankcje w Kościele. Procesy*, Olsztyn 1990, s. 131 (przypis tłumacza).

⁶ Słowa wprowadzone przez tłumacza.

⁷ Por. kan. 1382 KPK (zdanie w tekście i przypis wprowadzone przez tłumacza).

⁸ Por. kan. 1331 KPK.

ju środki zaradcze. Jednym z nich jest nałożenie kary kanonicznej.

15. *Kto może zostać ukarany karą kanoniczną?*

Na początku można stwierdzić, że karą kanoniczną mogą zostać ukarani wszyscy wierni Kościoła, którzy w zewnętrzny sposób naruszają prawo lub zakaz, z którym związana jest konkretna kara kanoniczna oraz jeśli ten czyn, można przypisać tej osobie zgodnie z powziętym przez nią zamiarem i zaciągniętą winą (por. 1321 § 1 KPK). Jednak mogą zaistnieć pewne przypadki, które usprawiedliwiają lub łagodzą odpowiedzialność karną osoby: na przykład nie są zdolni do popełnienia przestępstwa kanonicznego ci, którzy nie mają habitualnego używania rozumu (por. kan. 1322 KPK).

16. *Czy może zostać ukarana karą kanoniczną osoba młodociana?*

Aby móc być ukaranym karą kanoniczną, trzeba mieć ukończony szesnasty rok życia⁹. Jeśli wierny jest młodszy niż 16 lat, to popełnił ciężki grzech, ale bez popadania w karę kanoniczną.

17. *Co oznacza stwierdzenie, że dana ekskomunika jest «zarezerwowana» Stolicy Apostolskiej?*

To znaczy, że jedynie Stolica Apostolska może udzielić przebaczenia tej winy. We wszystkich uprzednio wspomnianych przypadkach kompetentnym organem na «forum wewnętrznym» jest Trybunał Penitencjarii Apostolskiej. Fakt istnienia ustalonej dla określonych przestępstw «rezerwy» nie jest wyrazem jakiejś biurokratycznej mentalności, ale podkreśleniem, że pewne czyny – z racji ich szczególnej ciężkości – wymagają też specjalnego traktowania. Jednocześnie «rezerwata» pełni funkcję «odstrasżającą».

18. *Kiedy jest możliwe rozgrzeszenie penitenta z ekskomuniki?*

Absolucja z ekskomuniki, będącej cenzurą lub też inaczej – karą leczniczą, może być udzielona jedynie wtedy, gdy wierny żałuje za czyn, którego się dopuścił. W karach leczących podstawową rolę odgrywa tutaj zaniechanie trwania w uporze. «Contumacia» (upór) – jest trwałą postawą nieposłuszeństwa wobec przełożonych i ich posłannictwa. Bardzo często, ci którzy dopuścili się popełnienia przestępstwa cechują się niestety taką właśnie postawą. Pierwszoplanowym celem kar leczących jest usunięcie owego uporu i osiągnięcie przez wiernego postawy nawrócenia. Z tej też racji ekskomunika nie może być nałożona na z góry określony czas, ani też nie można pozwolić na arbitralne zwolnienie z niej przez przełożonego. Z tej też racji dopiero po zaniechaniu uporu nie można już negocjować prawa człowieka do absolucji, wierny ma wtedy rzeczywiste prawo do pojednania¹⁰.

19. *Czy może zostać rozgrzeszony ze swoich grzechów wierny ekskomunikowany?*

Nie, ponieważ kara ekskomuniki zabrania przyjmowania sakramentów. W pierwszej kolejności należy zdjąć ekskomunikę i dopiero wtedy wierny będzie mógł otrzy-

⁹ Por. kan. 1323 p. 1 KPK.

¹⁰ Por. kan. 1358 § 1 KPK.

mać rozgrzeszenie ze swoich grzechów.

20. *Kto może uwolnić wiernego z kary ekskomuniki?*

Może to uczynić tylko autorytet, który z prawa kościelnego ma takie upoważnienie lub też otrzymał stosowną delegację. W przypadku ekskomuniki zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej, czyli dla przestępstw uprzednio omówionych, kompetentnym autorytetem jest Penitencjaria Apostolska. Trybunał ten zajmuje się jednak tylko przypadkami związanymi z «*forum wewnętrznym*», czyli gdy chodzi o przypadek niejawni i kiedy ekskomunika nie została w żaden sposób zadeklarowana na «*forum zewnętrznym*».

21. *Czy kiedy ekskomunika została zadeklarowana na «forum zewnętrznym», Penitencjaria Apostolska może rozgrzeszyć wiernego z tej cenzury?*

Kiedy cenzura jest zadeklarowana na «*forum zewnętrznym*», Penitencjaria Apostolska nie może interweniować, gdyż jest ona Trybunałem wyłącznie z zakresu «*forum wewnętrznego*». A zatem, aby móc otrzymać absolucję, należy odwołać się do innej kompetentnej władzy.

22. *Dlaczego deklaruje się na «forum zewnętrznym» kary kanoniczne?*

Władza kościelna stoi w obowiązku *zadeklarowania* kary, czyniąc w ten sposób publiczną wiedzę, że wskazany podmiot jest ekskomunikowany, aby zapobiec skandalowi lub poważnej szkodzie wiernych. Nazywa się ten fakt «*zadeklarowaniem*» ekskomuniki i niesie w sobie pewne konsekwencje prawne, które niejako pogłębiają już i tak trudną sytuację ekskomunikowanego. Na przykład, w tym przypadku absolucja przestaje przynależeć do «*forum wewnętrznego*», gdyż musi być uczyniona na «*forum zewnętrznym*» – publicznie. Jest to jeden z nielicznych przypadków, w których kwestia pojawiająca się na «*forum wewnętrznym*» przechodzi także na «*forum zewnętrzne*».

23. *W jaki sposób powinien postępować spowiednik w obliczu wiernego, który jest w stanie cenzury zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej lub ordynariuszowi miejsca?*

Jeśli penitentowi jest trudno pozostawać na długi czas w stanie grzechu ciężkiego bez możliwości przyjmowania [lub sprawowania]¹¹ sakramentów i nie może czekać aż spowiednik otrzyma zgodę na jego rozgrzeszenie, to – o ile penitent jest należycie skruszony wobec popełnionego przestępstwa [a kara jest niezadeklarowana]¹² – spowiednik może zgodnie z kan. 1357 rozgrzeszyć wiernego z jego grzechów i zawiesić obowiązek zachowania cenzury. Następnie sam penitent lub za pośrednictwem spowiednika odwołuje się do kompetentnej władzy, do której przynależy dana cenzura. Jeśli czyni to sam penitent, to powinien – pod karą reinydencji – uczynić to w przeciągu miesiąca. W pięciu przypadkach – wskazanych powyżej – które są zarezerwowane Stolicy Apostolskiej, sam spowiednik powinien zwrócić się do Penitencjarii Apostolskiej.

¹¹ Słowa wprowadzone przez tłumacza.

¹² Słowa wprowadzone przez tłumacza.

24. *Czy jest rzeczą dobrą, że spowiednik wykorzystuje uprawnienia wynikające z kan. 1357?*

Tak, jest rzeczą dobrą, jeśli spowiednik korzysta z przepisu tego kanonu, o ile poprzez swoje pouczenia szuka właściwej i pełnej cierpliwości drogi podprowadzającej penitenta do postawy żalu za grzechy i do możliwości przystępowania przez niego do sakramentów aż do momentu, w którym nadejdzie na ręce spowiednika pozwolenie na zdjęcie zaciągniętej cenzury. Dobry pasterz musi jednak być moralnie pewnym, że penitent pragnie szczerego uwolnienia się z zaciągniętej kary i chce doświadczyć rzeczywistego przebaczenia grzechów, by móc przystępować do Komunii świętej.

25. *W jaki sposób dokonuje się rekursu?*

Rekurs jest zwykłym *listem*, w którym spowiednik, pomijając imiona penitenta, informuje kompetentną władzę, że rozgrzeszył wiernego z cenzury, traktując to jako przypadek pilny. W rzeczonym liście powinno się przedstawić – w jak najbardziej obiektywny sposób – to, co się wydarzyło oraz opis okoliczności, które mogą pogłębiać lub pomniejszać wagę przestępstwa.

26. *Jakie dane powinien zawierać rekurs odnoszący się do przestępstwa profanacji Świętych Postaci?*

W przypadku przestępstwa dotyczącego profanacji Świętych Postaci jest konieczne, aby w rekursie przedstawić to, co następuje:

- przybliżony wiek penitenta i stan jego zdrowia psychicznego;
- kiedy popełniono przestępstwo;
- ile razy go popełniono;
- w jaki sposób go popełniono;
- jakie były motywy, które skłoniły do dokonania aktu profanacji;
- czy przestępstwo zostało dokonane indywidualnie czy z innymi osobami;
- jeśli penitent popełnił przestępstwo pod namową sekty, to czy zerwał z nią kontakt.

27. *Jakie dane powinien zawierać rekurs odnoszący się do przestępstwa bezpośredniego złamania tajemnicy sakramentalnej?*

W przypadku przestępstwa bezpośredniego złamania tajemnicy sakramentalnej jest konieczne, aby w rekursie przedstawić to, co następuje:

- przybliżony wiek penitenta;
- kiedy zostało popełnione przestępstwo;
- ile razy zostało ono popełnione;
- w jakich okolicznościach zostało popełnione;
- czy zostało popełnione celowo, czy raczej było aktem nieostrożności;
- czy po przestępstwie nastąpiły jakieś szkody wobec osoby, której dotyczyło to naruszenie;
- czy penitent jest spowiednikiem, który zazwyczaj jest ostrożny w materii tajemnicy sakramentalnej.

28. *Jakie dane powinien zawierać rekurs odnoszący się do rozgrzeszenia współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu?*

W przypadku przestępstwa rozgrzeszenia współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu należy w rekursie zreferować to, co następuje:

- przybliżony wiek penitenta;
- przybliżony wiek współnika;
- płeć współnika;
- stan cywilny współnika: czy jest osobą wolną, zamężną/żoną, konsekrowaną, duchowną.
- ile razy dokonano «absolucji»;
- kiedy ostatni raz miała miejsce taka «absolucja»;
- czy penitent zerwał grzeszne relacje z tą osobą;
- czy ta osoba prowadzi życie godne kapłana: codzienna celebrowanie Mszy świętej, modlitwa *Liturgii Godzin*, itp.

29. *Dlaczego należy zawrzeć te wszystkie dane w rekursie?*

Zawarcie w rekursie tych wszystkich danych sprawia, że możliwa jest jak najbardziej słuszna ocena konkretnego przypadku oraz wskazanie adekwatnej pokuty, która zostanie nałożona na penitenta. Wszystkie te informacje pozwalają Penitencjarii Apostolskiej na opracowanie właściwej i użytecznej dla uwalnianego z cenzury instrukcji, co do dalszego jego postępowania.

30. *Czy można używać faksu czy Internetu w celu nadania rekursu?*

Z racji, że traktuje się tutaj o materii chronionej pieczęcią sakramentalną nie używa się żadnych środków elektronicznych takich jak Internet czy fax. Uznaje się, że tradycyjny list gwarantuje jak najlepszą ochronę sekretu w materii, która ma związek z kwestiami sumienia wiernych.

31. *W jakich językach można pisać do Penitencjarii Apostolskiej?*

Do Trybunału można pisać we wszystkich istniejących językach. Ułatwiając jednak pracę personelowi i chcąc otrzymać jak najszybszą odpowiedź, zaleca się użycie jednego z następujących języków: włoski, angielski, niemiecki, francuski, hiszpański, portugalski, polski lub łaciński.

32. *Jaki adres należy umieścić na kopercie adresowanej do Penitencjarii Apostolskiej?*

Jako adres wystarczy zamieścić: Penitenzieria Apostolica, 00120 Città del Vaticano¹³.

---

¹³ Zgodnie z pismem Nuncjusza Apostolskiego w Polsce abpa Józefa Kowalczyka z dnia 30.10.1992r. należy pamiętać o możliwości odniesienia się do Penitencjarii Apostolskiej za pośrednictwem Nuncjatury Apostolskiej. Przypomniała o tym uprzednio sama watykańska dykasteria w liście N. 452 z dnia 19.09.1992r. W przypadku procedowania *via* Nuncjatura należy postępować następująco:

„pismo, w którym spowiednik przedstawia Penitencjarii przedmiot i okoliczności sprawy, bez podawania jednak nazwiska penitenta, winno być przekazane do Nuncjatury w zamkniętej kopercie w taki

33. *Czy trzeba płacić za rekurs kierowany do Penitencjarii Apostolskiej?*

Rekursy tego Trybunału są *absolutnie darmowe* i nie przyjmuje się żadnych nawet dobrowolnych datków.

34. *Jaki jest czas oczekiwania na odpowiedź ze strony Penitencjarii Apostolskiej?*

Penitencjaria Apostolska stara się wysłać odpowiedź w przeciągu 24 godzin od momentu wpłynięcia rekursu. List zwrotny zostanie dostarczony spowiednikowi w zależności od sprawności służb pocztowych w poszczególnych krajach.

35. *W jaki sposób spowiednik powinien zakomunikować penitentowi zawartość odpowiedzi Penitencjarii Apostolskiej i zwolnienie z cenzury?*

Właściwym miejscem przekazania tych informacji jest uczynienie tego w trakcie kolejnej spowiedzi. Dlatego jest właściwym, aby spowiednik umówił się z penitentem na konkretny, dogodny dla nich obydwu termin. Penitent ma jednak prawo do bycia nierozpoznanym i niewidocznym, z tej też racji nowe spotkanie ze spowiednikiem powinno się odbyć w konfesjonale z kratą. Spowiednik po zakomunikowaniu penitentowi zawartości pisma Penitencjarii Apostolskiej i po podaniu mu numeru protokołu, powinien jak najszybciej zniszczyć otrzymany dokument. Penitent powinien zachować numer protokołu z racji na ewentualną przyszłą konieczność odwołania się do Trybunału. Wskazanie numeru pozwoli na szybkie zidentyfikowanie wcześniejszej sprawy.

36. *Co w ogólności zawiera reskrypt Penitencjarii Apostolskiej?*

W normalnych okolicznościach Reskrypt Penitencjarii Apostolskiej zawiera za twierdzenie absolucji udzielonej mocą kan. 1357 KPK i rozumianej jako naglący przypadek oraz z zachowaniem należytego stanu duszy penitenta. Jeśli penitent nie został jeszcze rozgrzeszony, Penitencjaria – mocą władzy papieskiej – udziela spowiednikowi upoważnienia do absolucji penitenta oraz wyraża zgodę na uwolnienie go z zaciągniętej cenzury. Zgoda ta pozostaje jednak zarezerwowana dla penitenta do brze dysponowanego.

Ponadto w rzeczonym reskrypcie, Trybunał nakłada na penitenta stosowną pokutę oraz udziela pewnych instrukcji spowiednikowi, co do działań, które powinien podjąć wobec penitenta.

---

sposób, aby nie można było odczytać z zewnątrz jego treści. Kopertę należy zaadresować do Penitencjarii Apostolskiej [...], bez podawania na niej innych informacji. Swoje nazwisko i adres spowiednik umieszcza w samej prośbie.

W piśmie przewodnim do Nuncjatury, zawierającym prośbę o przekazanie przesyłki, nie można czytać żadnej wzmianki o charakterze czy szczegółach sprawy przedstawianej Penitencjarii.

Odpowiedź Stolicy Apostolskiej zostanie przekazana spowiednikowi za pośrednictwem Nuncjatury Apostolskiej w zamkniętej i zapieczętowanej kopercie. Po wykonaniu zlecenia, pismo Penitencjarii należy zniszczyć, zgodnie z zawartymi w nim wskazówkami” – por. *Uwagi Nuncjatury dotyczące zasad i sposobu odnoszenia się do Penitencjarii Apostolskiej*, zwłaszcza w sprawach zwanych «*casus conscientiae*», w: „Wiadomości Archidiecezjalne” 11 (1992), s. 447. Adres Nuncjatury Apostolskiej w Polsce: abp Celestino Migliore, Nuncjusz Apostolski, Aleja Jana Christiana Szucha 12, skr. poczt. 163, 00-582 Warszawa [przyp. tłumacza].

37. *Co się dzieje w sytuacji, gdyby spowiednik nie mógł spotkać się ponownie z penitentem?*

Gdyby na przykład penitent mieszkał w miejscu odległym i nie mógł swobodnie wrócić do spowiednika, który go rozgrzeszył, należy zostawić spowiednikowi swój adres. Spowiednik – za pośrednictwem listu – w krótkich słowach informuje penitenta o zawartości pisma nadesłanego z Penitencjarii. Należy to jednak uczynić w taki sposób, aby tajemnica sakramentalna mogła zostać ochroniona. Na przykład: «Łaska udzielona. Osoba powinna modlić się różaniec dwukrotnie w ciągu tygodnia przez okres trzech miesięcy».

II. Nieprawidłowości

38. *Czym są tzw. nieprawidłowości?*

«Nieprawidłowość» jest pewnym zakazem kanonicznym o charakterze stałym, który wyłącza z możliwości przyjęcia sakramentu święceń lub z godnego wypełniania święceń już przyjętych, o ile nie została udzielona uprzednio dyspensa kompetentnej władzy. Nieprawidłowości mogą mieć jako swoje źródło fakt przestępstwa, nie są one jednak karami kanonicznymi. Zatem, wierny może zostać rozgrzeszony z przestępstwa, które popełnił i ze wszystkich swoich grzechów, a dalej pozostawać w sytuacji «nieprawidłowości». Będzie tak dopóty, dopóki nie otrzyma stosownej dyspensy. Fakt istnienia instytucji «nieprawidłowości» zabezpiecza należyne sprawowaniu świętych tajemnic szacunek poprzez dbałość o zachowanie właściwej godności ich szafarzy. Nieprawidłowości nie mają charakteru karnego, ale podmiot nie zostaje też z nich zwolniony z racji ich nieznanowości (por. kan. 1045 KPK).

39. *Czy Penitencjaria Apostolska może wydać dyspensę od nieprawidłowości?*

Penitencjaria Apostolska może udzielać dyspensy od nieprawidłowości do przyjęcia święceń lub od niegodnego wykonywania już przyjętych święceń, kiedy ich powodem jest czyn, który nie jest publicznie znany. Trybunał posiada kompetencję dyspensowania na «*forum wewnętrznym*» od nieprawidłowości, co do których dyspensa jest zarezerwowana Stolicy Apostolskiej. W szczególności są to nieprawidłowości zawierające w sobie przedmiot popełnienia lub pozytywnej współpracy w przestępstwie zabójstwa lub aborcji po zaistnieniu skutku (por. kan. 1041 n. 4; 1044 § 1 n. 3 KPK). Oczywiście nie wszystkie nieprawidłowości są zarezerwowane Stolicy Apostolskiej i w wielu przypadkach biskup diecezjalny ma uprawnienia do ich dyspensowania. Wierni mogą w wolny sposób wybrać jednak zawsze odwołanie się do Penitencjarii Apostolskiej.

40. *W jaki sposób prosi się Penitencjarię o dyspensę od nieprawidłowości?*

Zwracanie się z prośbą o udzielenie dyspensy od nieprawidłowości następuje poprzez list kierowany do Penitencjarii Apostolskiej, a napisany przez spowiednika lub kierownika duchowego osoby z nieprawidłowością. W rzeczonyj prośbie należy podać imiona osoby i przedstawić w jasny sposób fakt, który stał się przyczyną zaistnienia rzeczonyj nieprawidłowości. Jeśli traktuje się o kandydacie do przyjęcia sakramentu święceń spowiednik lub kierownik duchowy nie mogą pomijać ich osądu,

co do zdatności kandydata do przyjęcia tegoż sakramentu. Jeśli zaś traktuje się o osobie, która już przyjęła święcenia jest ważnym, aby odwołać się do jego woli poprawy.

41. *Dlaczego nieprawidłowości traktuje się na «forum wewnętrznym»? Czy można do nich podchodzić poza spowiedzią?*

Pewne fakty, które mogą stać się powodem nieprawidłowości, mogą być czymś niejawnym, stąd jest wskazanym, aby je rozwiązywać na «forum wewnętrznym». Jeśli człowiek zdobył wiedzę o swojej nieprawidłowości poprzez rozmowę z księdzem, można wtedy prosić o dyspensę bez potrzeby odbywania spowiedzi sakramentalnej. W takim przypadku korzysta się z «forum wewnętrznego niesakramentalnego», które – co logiczne – jest chronione przez zachowanie sekretu.

42. *Co się dzieje w sytuacji, gdy ktoś przyjmie święcenia, będąc w sytuacji nieprawidłowości?*

W takim przypadku może on wypełniać posługę wynikającą z przyjętych święceń, jeśli tylko jego nieprawidłowość wynika z faktu ukrytego i nie może osobiście odwołać się do własnego ordynariusza lub do Penitencjarii, gdyż istnieje dla niego zagrożenie wielkiej szkody lub zniesławienia¹⁴. Rekurs do kompetentnej władzy powinien jednak zostać wysłany, kiedy to tylko będzie możliwe, a czyni się to za pośrednictwem spowiednika lub kierownika duchowego.

43. *Kiedy należy się odwołać do Penitencjarii Apostolskiej, mając na względzie kandydata do święceń, który znajduje się w stanie nieprawidłowości?*

Zasadniczo prośba o dyspensę od nieprawidłowości odnoszącej się do kandydata do sakramentu święceń, powinna być wysłana nie wcześniej, jak na rok przed jego przewidywaną datą. W rzeczonyj prośbie jest ważnym, aby uczynić odniesienie do zdatności kandydata do przyjęcia święceń. W praktyce Penitencjaria Apostolska bada prośby bardzo szybko. Spowiednik lub ojciec duchowny kandydata będzie miał w swoich rękach odpowiedź w przeciągu kilku dni.

III. Uzdrawienie w związku małżeństwa zawartego w sposób nieważny

44. *Czy Penitencjaria Apostolska może «uzdrowić w związku» małżeństwo zawarte nieważnie?*

Penitencjaria Apostolska może udzielić łaski uzdrowienia małżeństwa zawartego w sposób nieważny, kiedy ze słusznych motywów jest pożytecznym uczynienie tego na «forum wewnętrznym». Na przykład: kiedy chce się uniknąć niezrozumienia wynikającego z wątpliwości dotyczących konieczności sanacji małżeństwa przez wszystkich uważanego za prawidłowo zawarte. Konieczne jest jednak zdobycie przekonania, które pozwoli przyjąć, że istnieje pomiędzy kobietą i mężczyzną prawdziwa wola małżeństwa i pragną oni nadal kontynuować wspólne życie. Kompetentną władzę przyznającą łaskę uzdrowienia w związku jest w zwyczajnych okolicznościach biskup diecezjalny, ale z powodu słusznych racji można odwołać się także do Stolicy

---

¹⁴ Por. kan. 1048 KPK.

Apostolskiej¹⁵.

45. *Czy jest konieczne, aby prośba dotycząca uzdrowienia małżeństwa została wysłana przez kapłana na obopólną prośbę nupturientów?*

Niekoniecznie. Prośba o uzdrowienie może być uczyniona przez obydwie lub tylko jedną ze stron, nawet wtedy, gdy druga ze stron nie ma w ogóle wiedzy na ten temat. Kapłan, który starał się o uzdrowienie w związku małżeństwa poprzez reskrypt Penitencjarii Apostolskiej, zapisuje na tymże reskrypcie imiona obydwójga małżonków i pozostawia go w tajnym archiwum kurii diecezjalnej. Jest jednak użytecznym, aby małżonkowie zachowali numer protokołu tego reskryptu w przypadku, gdyby zachodziła w przyszłości konieczność odwołania się do tegoż dokumentu. Jeśli z kolei kapłan otrzymał wiedzę o fakcie nieważności małżeństwa w trakcie spowiedzi, to po odwołaniu się do Stolicy Apostolskiej stosowny reskrypt Penitencjarii powinien zostać przez niego zniszczony zaraz po tym, jak tylko przekazał jego zawartość penitentowi i pozostawił mu numer protokołu tego dokumentu.

IV. Zobowiązania mszalne

46. *Czy Penitencjaria Apostolska ma kompetencję w przedmiocie zobowiązań mszalnych?*

Przyjęcie intencji mszalnych i otrzymanie z tej racji ofiary rodzi poważny – a wynikający z cnoty sprawiedliwości – obowiązek, któremu kapłan powinien zadośćuczynić osobiście lub poprzez innego prezbitera. Jeśli kapłan otrzymał pewną liczbę intencji mszalnych i nie jest w stanie zadośćuczynić przyjętemu zobowiązaniu, może za pośrednictwem swojego spowiednika zabiegać w Penitencjarii Apostolskiej o redukcję tego zobowiązania.

47. *Czy Penitencjaria Apostolska może wyrazić zgodę na redukcję zobowiązań odnośnie do Mszy świętych, które spoczywają na bytach moralnych czy instytucjach?*

W przypadkach, gdy obowiązek celebrowania Mszy spoczywa na bycie moralnym lub instytucji, jak na przykład na seminarium lub kurii diecezjalnej, Penitencjaria nie może udzielić tego rodzaju łaski. Łaska ta jest bowiem związana bezpośrednio ze zbawieniem duszy konkretnego kapłana, którego dobrej reputacji stara się bronić Trybunał. W rzeczonym przypadku będzie koniecznym odwołanie się na «forum ze-wnętrznym» do Kongregacji do spraw Duchowieństwa.

48. *W jaki sposób powinien procedować spowiednik, gdy stawi się przed nim kapłan, który otrzymał intencje Mszy świętych i nie dokonał ich aplikaty?*

Kapłan-penitent, który znajduje się w niemożności celebrowania – ani osobiście, ani poprzez innego kapłana – może zabiegać poprzez swojego spowiednika o udzielenie mu łaski redukcji tych zobowiązań. Z tej też racji spowiednik, pomijając imię kapłana-penitenta, powinien napisać list do Penitencjarii Apostolskiej wskazując: ilość Mszy, które nie zostały aplikowane; przybliżony wiek kapłana; motywy dla których Msze nie zostały aplikowane; w jaki sposób zostały wykorzystane stypendia

---

¹⁵ Zobacz definicję uzdrowienia w związku w kan. 1161 § 1 KPK.

związane z przyjętymi intencjami; stan zdrowia kapłana; liczbę Mszy, które mógłby w przyszłości aplikować osobiście lub przy pomocy innych kapłanów. Penitencjaria Apostolska po dokonaniu zawartych w rekursie informacji, będzie procedowała w kierunku redukcji ilości nieaplikowanych przez kapłana-penitenta zobowiązań mszalnych. Penitencjaria nakłada przy tym obowiązek osobistego lub przy pomocy innych kapłanów odprawienia pewnej zmniejszonej liczby Mszy świętych. Dla pozostałych intencji przewiduje się łaski ze «skarbcza Kościoła»¹⁶. O wszystkich przypadkach redukcji zobowiązań mszalnych Penitencjarz Większy musi poinformować Ojca świętego podczas audiencji prywatnej.

V. Inne

49. *Czy jest możliwe, aby przedstawić inne pytania o charakterze moralnym lub kanonicznym do Trybunału Penitencjarii Apostolskiej?*

Kapłan lub osoba, która ma wątpliwości o charakterze moralnym lub kanonicznym, nim odwoła się do Trybunału Penitencjarii Apostolskiej, powinien samodzielnie poszukać rozwiązania nurtujących go kwestii, konsultując się z oficjalnym nauczaniem Kościoła lub też z aprobowanymi przez Kościół autorami. Mając jednak świadomość złożoności pewnych przypadków, z którymi przychodzi się spotykać kapłanom w praktykowaniu ich posługi, jest możliwym przesłanie tych o charakterze ściśle moralnym lub kanonicznym do trybunału Penitencjarii Apostolskiej, unikając oczywiście wymieniania imion osób, które mogłyby być w nie zaangażowane. Używa się wtedy imion fikcyjnych. Dykasteria w niektórych przypadkach, po przeprowadzeniu konsultacji wśród ekspertów, wysyła stosowną odpowiedź, wskazując przy tym, jak należałoby postępować w przedstawionych okolicznościach.

VI. Odpusty

50. *Czy Penitencjaria Apostolska może udzielać odpustów?*

Penitencjaria Apostolska jest dykasterią Kurii Rzymskiej, w której kompetencji jest *udzielanie odpustów*. Prośba o udzielenie odpustu może być zrealizowana w zwyczajny sposób poprzez list lub fax, wskazując przy tym motyw prośby. Całość dokumentu powinna być potwierdzona przez biskupa diecezjalnego. Sugeruje się, aby prośbę o udzielenie odpustu wysłać z dostatecznym wyprzedzeniem tak, aby stosowny dekret mógł zostać dostarczony w czasie użytecznym. W ostatnich latach wzrasta wydatnie liczba prośb o udzielenie odpustów.

¹⁶ Wyrażenie «skarbiec Kościoła» nie jest „zbiorem dóbr na podobieństwo bogactw materialnych, gromadzonych przez wieki, lecz stanowi nieskończoną i niewyczerpaną wartość, jaką u Boga mają ekspiacje i zasługi Chrystusa Pana, ofiarowane w tym celu, aby cała ludzkość została wyzwolona od grzechu i doszła do wspólnoty z Ojcem. Jest nim sam Chrystus Odkupiciel, w którym są i działają zadośćuczynienia i zasługi Jego odkupienia. Oprócz tego, do owego skarbcza należy także wartość prawdziwie wielka i niewymierna oraz zawsze nowa, jaką wobec Boga mają modlitwy i dobre uczynki Błogosławionej Dziewicy i wszystkich Świętych, którzy wstępując w ślady Chrystusa Pana, dzięki Jego łasce uświęcili samych siebie i wykonali dzieło zleczone przez Ojca – por. Paweł VI, *Konstytucja apostolska «Indulgentiarum doctrina»*, nr 5, w: *Wykaz odpustów. Normy i nadania*, Katowice 2012, s. 110.

Zakończenie

Po przeczytaniu tych pytań i odpowiedzi mamy nadzieję, że czytelnik zdobył pewne idee, które przyświecają instytucji, którą jest Penitencjaria Apostolska: organ w służbie spowiednikom i penitentom. Słusznie można nazwać go «Trybunałem Miłosierdzia», ponieważ jego główną misją jest pomoc w procesie pojednania z Bogiem i Kościołem wiernych, którzy znaleźli się w sytuacji niezgodnej ze zbawieniem wiecznym. Penitencjaria Apostolska nie wypełnia swojej władzy w sposób, w który czynią to zwykle autorytety na «forum zewnętrznym». Trybunał zawsze bowiem chroni anonimowości wiernego. Penitencjaria Apostolska nie jest trybunałem, do którego wierny odwołuje się, by prosić o *aplikatę kary* wobec drugiego człowieka.

Istnienie «forum wewnętrznego» w Kościele jest dobrem o nieocenionej wartości. Niestety często jest ono słabo rozumiane przez tych, którzy nie znają kryteriów Bożego osądu. «Forum wewnętrzne» odnosi się bezpośrednio do zbawienia dusz. Użyteczność jego istnienia zabezpiecza wiernego przed cierpieniami wynikającymi z faktu oczerniania jego dobrego imienia. «Forum wewnętrzne» pozwala bez wielu przykrych konsekwencji rozpocząć nowe życie w jedności z Bogiem. Z drugiej zaś strony nie istnieje żadne «prawo do wiedzy wszystkiego o wszystkich». Upublicznianie zła może mieć negatywne skutki zarówno dla konkretnego człowieka, jak i dla otaczającej go społeczności.

Dobry pasterz, czyli ten, który idzie szukać owcy zagubionej, powinien mieć wielki szacunek dla «forum wewnętrznego» i bronić go w heroiczny sposób. Nie oznacza to jednak «ukrywania zła», ale współpracę z Bogiem w dziele zbawiania człowieka. Na końcu naszego ziemskiego pielgrzymowania, każdy z nas będzie osądzony przez Boga i dopiero Jego sąd będzie sądem doskonałym i wolnym od wszelkiego błędu, gdyż dopiero w nim połączą się w tajemniczy sposób atrybuty Bożego miłosierdzia i Bożej sprawiedliwości. Nie zapominajmy o słowach Pana: «Powiadam wam: Tak samo w niebie większa będzie radość z jednego grzesznika, który się nawraca, niż z dziewięćdziesięciu dziewięciu sprawiedliwych, którzy nie potrzebują nawrócenia» (Łk 15,7).

(przetłumaczył z języka włoskiego
ks. Wojciech Surmiak
Wydział Teologiczny
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach)